

Namus Cinayetleri Üzerinden Yapılan Cinsiyetçilik ve Milliyetçiliğin Köşe Yazılarına Yansıması

A. Nevin Yıldız Tahincioğlu*

Özet:

Kurbanlarını büyük oranda kadınların oluşturduğu namus cinayetleri, tüm Türkiye açısından önemini koruyan bir konudur. Ancak Türkiye'deki hegemonik söyleme göre namus ve namus cinayetleri devletin modernleştirici ideolojisinin dışında kalan alt sınıfların, özellikle de Kürtlerin sorunudur. Cinsiyete ve etnik kökene dayanan bir ayrımcılık türüne örnek oluşturan bu söylemin köşe yazıları örneğinde analizi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, köşe yazılarında ele alınmış biçimiyle namus cinayetlerinin, Kürt sorununun ve namus cinayetlerinin nedenlerinin manipüle edilmesine, Kürtlerin ötekileştirilmesine hizmet ettiği ortaya konulmaktadır.

Anahtar sözcükler: namus cinayetleri, Türkiye basını, söylem çözümlemesi

The Reflection of Sexism and Nationalism Through Honor Killings on Newspaper Columns

Abstract:

Honor killing, which victims are mainly women, is a current issue for Turkey. However, according to the hegemonic discourses in Turkey, phenomenon of honor and honor killing is a matter for lower class people who stayed out of the modernizing ideology of state and especially Kurdish people living in Turkey. The analysis amongst columns of this discourse which is an example of the type of discrimination based on gender and ethnic origin is the subject of this study. In this study, it's presented that this approach which is an extension of hegemonic discourses towards to honor killings is also reproduced in columns and applied as a tool to manipulate the Kurdish problem and diversify of Kurdish people.

Keywords: honor killings, Turkish press, discourse analysis

* Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

Giriş

Kadın cinselliğinin denetimini amaçlayan ahlaki değer ve kurallardan oluşan bir namus kavrayışı, Türkiye basınının gündemine namus cinayetleri çerçevesinde taşınmaktadır. Ülkedeki haber medyası bu cinayetleri açık bir dille eleştirmekte, ancak diğer taraftan adı geçen cinayetlerin beslendiği hegemonik cinsiyet ve cinsellik söylemini her gün yeniden üretmektedir. Dahası cinayeti işleyen nüfus kütüğü, bu öldürme eyleminin meşru görülmesinde ya da eleştirilmesinde önemli bir veri olarak ele alınmaktadır. Sözü edilen konuya ilişkin basın tarafından geliştirilen dilin köşe yazıları özelinde analiz edildiği bu çalışma, Türkiye'deki namus cinayetlerini konu alan diğer tartışmalarla birlikte düşünüldüğünde anlam kazanacaktır.

Türkiye'deki namus cinayetlerinin dinamiklerinin neler olduğuna ilişkin farklı yaklaşımların tamamı, konuya ilişkin birbiriyle çatışan iki bakış açısından birisini taşımaktadır: Bunlardan ilki namus cinayetlerinin Cumhuriyetin modernleşme projesinin dışında bırakılmış, aşiretçi yapıların hâkim olduğu bölgelerin sorunu olduğunu iddia eden bakış açıdır. Bu bakış açısını taşıyan yaklaşımlar, ayrımcılığın birçok türünü bünyesinde barındıran bir söyleme eklenmektedirler. İkinci bakış açısı ise kadın hazzının denetimini hedef alan hegemonik cinsiyet ve cinsellik söyleminin temel bileşeni olarak namusun, Türkiye'de her sınıftan/bölgeden kadının yaşamını düzenlediğini savunmakta, birinci grupta yer alan görüşleri cinsiyetçi ve milliyetçi bir yaklaşım sergilediği için eleştirmektedir¹.

Çalışma kapsamında, ele alınan namus cinayetleri konulu köşe yazılarının, cinsiyetçi/milliyetçi yaklaşımlar tarafından biçimlendirilen bir söyleme eklenildiği ve bu söylemi yeniden ürettiği görüşü ileri sürülmektedir. Bu görüş, kadın cinselliğini ve namusu konu alan feminist literatürdeki tartışmalardan beslenmekte ve namus cinayetlerinin tartışıldığı köşe yazılarının söylem analizi yöntemi ile incelenmesine dayanmaktadır. Çalışmanın örneklemini Ertuğrul Özkök'ün Haziran 2006-Mayıs 2009, Hadi Uluengin'in Mayıs 2009 tarihlerini kapsayan zaman dilimleri arasında Hürriyet gazetesinde yayınlanan on iki yazısı oluşturmaktadır. Örnekleme sayısal olarak temsil niteliği taşımamakla birlikte, sözü edilen yazıların, basının namus özelinde takip ettiği cinsiyetçi/milliyetçi politikaları tartışmaya olanak sağladığı, başka bir ifadeyle namus cinayetlerine ilişkin geliştirilen hegemonik söylemi örneklemediği düşünülmektedir. “Töre

1 Nükhet Sirman (2006). “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği”, Shahrzad Mojab, vd. (der.). *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde, s.43-45. Leyla Pervizat (2005). *Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinde Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler BD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s.80-81.

cinayetleri” adı altında ele alınan namus cinayetlerinin Kürt sorununun bir parçası olarak tanımlandığı bu yazılar, sözü edilen cinayetlerin Kürtlerle ilişkisi noktasında kapsamlı bir tartışmanın başlatıcısı olmuş ve bu tartışma, başta yazılı basın olmak üzere sivil toplum örgütleri ve siyasi çevreleri de kapsayan bir biçimde genişlemiştir.

Ele alınan köşe yazılarının analizinde namus cinayetlerinin tanımlanmasında başvuru parametrelerin neler olduğu sorusunun yanıtı aranmaktadır. Bu sorunun yanıtı, namus cinayetlerinin konu edildiği bu yazıları biçimlendiren yaklaşımlara (cinsiyetçilik ve milliyetçilik) görünürlük kazandırması bakımından önemlidir.

Söylemin, sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusu olduğu göz önüne alındığında, öncelikle namusa ilişkin olarak geliştirilen akademik tartışmaların ve konusu medyada cinsiyetçilik olan çalışmaların ele alınması önem kazanmaktadır. Bu çalışmalara bakmak namus cinayetlerine ilişkin söylemin hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek oluşturulduğuna ve hangi ideoloji tarafından nasıl şekillendirildiğine görünürlük kazandıracaktır. Zira söylem, zaman, yer, sosyal, kültürel ve ideolojik bağlam içinde anlam kazanır. Söylemdeki dilbilgisel özellikler ve yapılar, yanlılık, güç, direnme gibi sosyal uygulamalar değerlendirilmeye alınarak açıklanabilir².

Namus ve Bir Ayrımcılık Örneği Olarak “Töre Cinayetleri”³ Adlandırması

Cinsiyet/toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin cinsellikle ilişkisini tartışan akademisyenler, hegemonik cinsiyet ve cinsellik söyleminin, cinsiyet eşitsizliklerinin altında yatan dinamiklerden biri olduğunu öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre cinsellik, kadın ve erkek arasındaki hiyerarşik ilişkinin

2 Güler Ülkü (2004). “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, Çiler Dursun (der.). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips Kitap içinde, s.374.

3 Bu tür söylemler, namusun, aşiretçi yapıların hakim olduğu ve yoğunlukla Kürtlerin yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin ötekileştirilmesine ve her sınıftan/bölgeden kadının yaşamında var olan etkisinin görünmez kılınmasına hizmet etmektedir. Zira Leyla Pervizat’ın da altını çizdiği gibi Türkiye’de namus cinayetleri, genellikle kadına yönelik işlenen, yaygın erkek egemen sistemin bir kontrol mekanizması olarak ortaya çıkan bir yargısız infaz türüdür. Dolayısıyla namus cinayetlerine, içinde yaşadıkları toplumun adetlerine, törelerine ve kültürel yaptırımlarına/uygulamalarına, değerlerine ve standartlarına ters düştüğü inanılan kişiler maruz kalır. Töre cinayetleri ise ülkemiz özelinde feodal sistemle ve bu sistemde yaşananlarla ilişkilidir. Aşiret içi ve aşiretler arası cinayetler (toprak anlaşmazlığında kaynaklanan vb.) ve kan davaları bu terimin altında yer alır. Namus cinayetleri de töre cinayeti tiplerinden birisini oluşturmaktadır. Töre cinayetinde esas olan aşiret yapısının ve feodal sistemin sürdürülmesidir. Namus cinayetleri ise kadın bedeni ve hayatı üzerindeki kendi özerkliğini denetlemek için oluşturulmuştur bir yoldur. (Pervizat (2005) s.80-81).

kaynağı, dolayısıyla bir adalet sorunudur.⁴ Hegemonik cinsiyet ve cinsellik söylemi, Türkiyeli kadınlar açısından da cinsiyet eşitsizliklerinin altında yatan dinamiklerden biridir. Türkiyeli kadınlar için bu tür bir cinsiyet eşitsizliği, kendini en iyi ‘namus’ta gösterir. Sözü edilen eşitsizlikler, töre/namus cinayetleri arasında yapılan ayırmda da görünür hale gelmektedir. Namusu, hegemonik cinsiyet ve cinsellik söyleminin bir ögesi olarak ele alan çalışmalara bakmak, namus/töre cinayetleri ayırımı biçimlendiren ideolojik dolayılara görünürlük kazandıracaktır.

Akdeniz ve Ortadoğu toplumlarındaki biçimiyle namus, cinselliği dolayısıyla toplumu düzenleyen birtakım ahlaki değer ve kurallardan oluşmaktadır. Bu ahlaki değer ve kurallar kadının ve erkeğin geleneksel yapı içindeki yerini ve değerini belirlediği kadar, kadın ve erkek arasındaki işbölümünün de belirleyeni olmaktadır. Namus, kadını cinsel ahlakın göstergesi olarak okunan “utanç”, erkeği ise bu ahlakın gerçek sahibi ve koruyucusu olarak niteleyen “onur/şeref” değerleri ile özdeşleştiren bir değer dizgesine sahiptir. Söz konusu dizge aracılığıyla kadın/erkek bedenleri düzenlenmekte, dolayısıyla cinsiyet eşitsizliği üzerinden yükselen geleneksel ataerkil yapı biçimlendirilmektedir⁵.

Namus, kökleri Cumhuriyet öncesine uzanan geleneksel ataerkil yapıda olduğu gibi, cumhuriyet rejimine eşlik eden “batı tipi” ataerkil yapıda da cinselliği, dolayısıyla aile kurumunu ve toplumu düzenlemeye devam etmektedir. Ancak milliyetçi-modernleştirici projeye ortaya çıkan yeni ataerkil yapıda, namusun

- 4 A. Catharine Mackinon (1990). “Sexuality, Pornography and Method: Pleasure Under Patriarchy”, C. R. Sunstein, (ed.). *Feminism and Political Theory*. London: The University of Chicago Press içinde, s.237. A. Catharine Mackinon (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, çev. Türkan Yöney vd. İstanbul: Metis Yayınları, s.22-24. Carole Pateman (1989). *The Disorder of Women; Democracy, Feminism and Political Theory*, California: Stanford University Press, s.3-18. Iris Marion Young (1997). *Dilemmas of Gender, Political Philosophy, and Policy*, New Jersey: Princeton University Press, s.99.
- 5 Lila Abu-Lughod (2004). *Peçeli Duygular*, çev. Suat Ertüzün, İstanbul: Epsilon, s.97-140. Pierre Bourdieu (1966). “The Sentiment of Honour in Kabyle Society”, J. G. Peristiany (der.). *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*. Chicago:The University of Chicago Press içinde, s.228-230. Carol Delaney (2001). *Tohum ve Toprak*, çev. Selda Somuncuoğlu vd. Ankara: İletişim Yayınları, s.118. J.G. Peristiany (1966). “Honour and Shame in a Cypriot Highland Village”, J. G. Peristiany (der.). *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*. Chicago: The University of Chicago Press içinde, s.9-10. Germiane Tilion (2006). *Harem ve Kuzenler*, çev. Şirin Tekeli vd. İstanbul: Metis Yayınları, s.153-161. Julian Pitt Rivers (1966). “Honour and Social Status”, J. G. Peristiany (der.). *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*. Chicago:The University of Chicago Press içinde. s.22. Nira Yuval-Davis (1998). “Gender and Nation”, Rick Wilford vd. (der.). *Women, Ethnicity and Nationalism*. London:Routledge içinde. s.23-24. Ahmed Abou Zeid (1966). “Honour and Shame Among the Bedouins of Egypt”, J. G. Peristiany (der.). *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*. Chicago:The University of Chicago Press içinde, s.249-250.

içeriği ve işlevleri kadar, etrafında örgütlenen değerlerin ve kuralların tesisinde izlenen yöntemler de dönüşmüştür. Zira milliyetçi modernleştirici Kemalist projeye birlikte Türkiye’de namus olgusu öncelikle vatan toprağına ve ulusa bağılılığı-sevgiyi içeren bir anlama kavuşmuştur. İkinci olarak namus “Batı tipi” ataerkilliğın tesisinde büyük işlev gören “yeni aile” ile birlikte yeni anlamlar ve işlevler kazanmıştır⁶. Bu çalışmada, namus, sırasıyla iki çerçeve içinden de analiz edilecektir.

Akdeniz ve Ortadoğı toplumlarında uluslaşma süreciyle birlikte namus olgusu, öncelikle, vatan toprağına ve ulusa bağılılığı-sevgiyi içeren bir anlamla yeniden dolaşıma girmiştir. Namusun edindiğı bu yeni anlamlar, beraberinde etnisist karakterli öjenist⁷ söyleme eklemlesmesini de getirmiştir⁸. Öjenist söylem özellikle 1930’ların Türkiye’sinde devlet politikalarını belirleyen etkenlerden olmuştur⁹. Bu söylemde Türk kadınları, vatanın ve ulusun namusu olarak tanımlanmış, cinselliğı ve doğurganlığı dâhil her anlamda millileştirilmiştir. Millileştirme aynı zamanda özel alanın devlet eliyle düzenlenmesinin ve denetlenmesinin meşru yollarını da açmıştır¹⁰. Yeni rejimle sağlıklı ebeveynlerin doğurduğu sağlıklı çocuklardan oluşan büyük aileler politik ve ideolojik olarak teşvik edilmiş, kürtaja ve “modern kadınlığa” karşı canlı bir kampanya yürütülmüştür. Bu yüzden annelik yüceltilirken kadının ev dışında çalışması gibi şehir yaşamına bağılı olarak “özgürleşmesi” de sert bir şekilde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, Türk kadınının Batılı kadından farklı olarak iffetli, dolayısıyla namuslu olması gerektiğı vurgusunu içermektedir¹¹. Zira Türk kadınının batılı hemcinsleri gibi cinsel özgürlüğe sahip olması, onların evlenmelerinin ve çocuk doğurmalarının önünde ciddi bir engel olarak görülmektedir.¹²

Namus olgusunun öjenik düşüncenin ürünü olan bu yaklaşımlara eklemlesmesi son derece kolay olmuştur. Zira olgunun arka planını oluşturan iki unsur bu ırkçı düşüncelerle aynı temelden beslenmektedir: Soya üye kadınların, soyun (kanının)

6 Sirman (2006) s.58-59.

7 Öjeni düşüncesi temelde, toplumu “sağıksız” unsurlardan kurtarma, “mükemmel” ve “üstün” insan yaratma politikalarını içerir. Öjenistlere göre, sadece zihnen ve bedenen sağıklı bireylerden oluşan bir toplumun inşası mümkündür. Bunun için üremenin çok sıkı bir biçimde denetime tabi olması gerekir (Bakınız, G. Gürkan Öztan (2006). “Türkiye’de öjeni düşüncesi ve kadın”, *Toplum ve Bilim*, S.105, s.266-267.)

8 Nira Yuval-Davis (2003). *Cinsiyet ve Millet*, çev. A. Bektaş, İstanbul: İletişim Yayınları, s.66.

9 Yiğit Akın (2004). *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar’ Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor (I. Baskı)*, İstanbul: İletişim Yayınları, s.113-114. G. Gürkan Öztan (2006). “Türkiye’de öjeni düşüncesi ve kadın”, *Toplum ve Bilim*, S.105, s.268.

10 Öztan (2006) s.274.

11 Tanıl Bora (2005). “Analar, Bacılar, Orosupular: Türk Milliyetçi-Muhafazakar Söyleminde Kadın”, Ahmet Öncü vd. (der.). *Şerif Mardin’e Armağan*. İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s.241-244.

12 Akın (2006) s.274.

saflığının ve soya ait toprağın korunması için aynı soya üye erkekler tarafından denetlenmesi¹³. Milliyetçi düşünceyle birlikte ise kadınlar, bağlı bulunduğu etnik topluluğun biyolojik ve kültürel sınırları olarak imlenmekle kalmamış, bu topluluğa ait değerlerin taşıyıcıları olarak da tanımlanmıştır. Bu, etnik gruba üye her bir kadının yine aynı etnik kökene üye erkekler tarafından ırkın saflığının korunması amacıyla denetlenmesi anlamına gelmektedir¹⁴.

Daha önce de belirtildiği gibi namus, ikinci olarak “Batı tipi” ataerkilliğin tesisinde büyük işlev gören “yeni aile” ile birlikte yeni anlamlar ve işlevler kazanmıştır. Milletın namusunu temsil eden kadın bedeninin denetimi görevi, Cumhuriyet rejimi ile birlikte önce “yeni aileye” ardından da kadının kendi “vicdanına” teslim edilmiştir.

Osmanlı dönemindeki ataerkil yapı ile Cumhuriyet’le tesis edilmeye çalışılan ataerkil yapı birbirinden farklıdır. Birinci yapılanmada kadın, geniş hane örgütlenmesine denk gelen ev-içi alana kapatılmakta, namusu bu alana üye olan erkekler tarafından korunmaktadır¹⁵. Cumhuriyet dönemini temsil eden ikinci yapılanma açısından ise kadın, öncelikle aile sınırı içinde tanımlanmakta ardından da artık çıkması mümkün olan kamusal alanda daha soyut bir namus algısı aracılığıyla denetlenmektedir¹⁶. Bu yapılanmada geniş hane yapılarının yerini çekirdek aile almıştır. Namus, akrabalık dünyasını değil, çekirdek aileyi¹⁷, başka bir ifadeyle özel alanı düzenleyen cinsel ahlaka ilişkin değer ve kuralları içeren bir yapıya dönüşmüştür¹⁸.

Yeni yapılanmada geleneksel namus kavrayışı açısından gerilime işaret eden birtakım dönüşümler ortaya çıkmıştır. Bu dönüşümlerden en önemlisi kadınların kamusal alana çıkışıdır. Kadının kamusal alana çıkışı ve onun yabancı erkeklerle bir arada olması geleneksel namus tanımları açısından sorunludur. Bu sorunun aşılmasında ise yine namusa başvurulmuştur. Namus bu çerçevede kamusal alana çıkan kadının cinsel saflığını koruduğuna ilişkin bir anlamla yeniden inşa edilmiştir. Kadın, kamusal alanda özel alanda sahip olduğu değerlere bağlı kalarak, iffetiyle

13 Tillion (2006) s.23-62.

14 Yuval-Davis (1998) s.26-28.

15 Fatmagül Bertay (1998). “Cumhuriyet’in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, Ayşe Bertay Hacımiraçoğlu (ed.). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları içinde, s.3-5.

16 Bertay (1998) s.3-5.

17 Sirman (2006) s.58-60.

18 Ayşe Durakbaşı (1998). “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler”, Ayşe Bertay Hacımiraçoğlu (der.). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları içinde, s.28-29.

var olmaktadır¹⁹. Bu çerçeve kadınların kendi sahip oldukları ahlak anlayışıyla kendi namuslarını korumaları gerektiğine ilişkin güçlü bir vurguyu içermektedir. Bireyin sahip olduğu ahlakla kendi cinselliğini düzenlemesi gerektiği ilkesinden yola çıkan bu anlayışın edinilmesinde aile kurumu önemli işlevler görmektedir²⁰. Sevgi ve sadakat gibi duygular ise sözü edilen cinsel ahlakın temel bileşenlerine işaret etmektedir.

Anne/baba ve çocuklardan oluşan yeni aile açısından, geniş hane yapılarından farklı olarak, aile içi ilişkilerin tanımlayanı karşılıklı sorumluluk, işbirliği, sadakat gibi modern ahlaka ilişkin kavramları da içeren sevgidir. Yeni ailede ilişkilerin belirleyeni karşılıklı sevgi ve sorumluluk olduğu için, cinsellik dolayısıyla, namus olgusu da bu kavramlar etrafında yeni anlamına ve işlevlerine kavuşmuştur. Bu çerçevede kadın, cinsel saflığını kocasına/babasına duyduğu sevgiden ve bu sevgi sonucu ortaya çıkan sadakatten/sorumluluktan dolayı kendi korumaktadır²¹.

Yazarların Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak adlandırıp birbirinden ayırdıkları bu iki yapı, günümüz Türkiye’inde birbiriyle etkileşim halinde varlığını korumaktadır. Kadiyoti’nin de altını çizdiği gibi Türkiye’de kadınların cinsel denetimi resmi olmayan bir yolla yine kolektif bir denetim olarak sürdürülmektedir. Türkiye’deki modernleşmenin sınırlarından birisi toplumsal cinsiyet ilişkilerinin en can alıcı kısımlarından olan kadın cinselliğidir. Kadınlar cumhuriyet rejimi ile birlikte “kurtulmuş” ama “özgürleşmemiştir”²².

Yukarıda aktarılan çalışmalar Türkiye’deki hegemonik cinsiyet ve cinsellik söyleminin önemli bir ögesi olan namusun, modernleşme ile ortadan kalkmadığını göstermektedir. Ancak Türkiye medyası, töre cinayetleri adı altında tartıştığı namus cinayetlerini sadece geleneksel yapıların bir ürünü olarak ele almaktadır. Namus cinayetlerine ilişkin geliştirilen bu dil, Türkiye basınının cinsiyetçi yapısıyla yakından ilişkilidir. Sözü edilen cinsiyetçi yaklaşıma odaklanan çalışmalara bakmak, konusu namus cinayetleri olan köşe yazılarının sahip olduğu dili yorumlamayı kolaylaştıracaktır.

Cinsiyetçiliğin Medyada Yeniden Üretimi

Yazılı basın da dâhil olmak üzere Türkiye medyası, töre cinayeti adlandırmasına sadık kalmakta ve bu adlandırmanın çağırıldığı anlamların yeniden üretiminde

19 Berktay (1998) s.3-5.

20 Durakbaşı (1998) s.28-29.

21 Sirman (2006) s.58-60.

22 Deniz Kadiyoti (1997). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, çev. Aksu Bora vd. İstanbul: Metis Kadın Araştırmaları, s.70.

büyük işlev görmektedir²³. Daha önce de belirtildiği gibi bu yaklaşım cinsiyete ve etnik kökene dayanan bir ayrımcılık türüne örnek oluşturmaktadır. Medyanın cinsiyetçi yapısını tartışan akademik çalışmalar, konusu namus cinayetleri olan köşe yazılarında kadınların maruz kaldığı ayrımcılık türlerinin ve hak ihlallerinin yorumlanması açısından yol göstericidir.

Gerek genelde temsil ve kalıp yargılar (stereotypes) üzerine yapılan çalışmalar, gerekse toplumsal cinsiyet olgusunu irdelemeye yönelik olan ve ortaya çıktıkları 1970'li yıllardan bu yana “kadın araştırmaları”, “feminist araştırmalar” ve “toplumsal cinsiyet araştırmaları” biçiminde farklı adlarla sürdürülen araştırmalar, feminist kuramlarla iletişim kuramlarını harmanlayarak medyada kadınların farklı temsil biçimleri üzerine yoğunlaşmışlardır²⁵.

Feminist medya çalışmalarının tümü iki temel konuya odaklanmaktadır: Kalıp yargılar (stereotypes) ve cinsiyet temelli toplumsallaşma ile ideoloji. İkincisinin eleştirel çalışmalarda köklerini bulduğu bu yaklaşımlara pornografiyi konu alan feminist çalışmalar da eklenebilir. Kadınların medyadaki temsilini konu alan bu çalışmaların tümünde, medyanın ataerkil kültüre, dolayısıyla cinsiyet temelli toplumsallaşmaya yaptığı katkının tartışıldığı söylenebilir²⁶.

Farklı konuları öne çıkartan ve farklı çerçeveler sunan bu çalışmalardaki temel soru cinsiyet temelli toplumsallaşmanın medya aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğidir. Bu nedenle feminist iletişim çalışmalarının çoğu aslında benzer varsayımları paylaşmaktadır. Bu yaklaşımların tümü kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyetin inşasında üstlendiği role odaklanmaktadır: Kitle iletişim araçları; kadınlar ve kadınlık hakkındaki kalıpyargısal, ataerkil ve hegemonik değerleri aktarmaktadır. Her üç teoride de medya toplumsal kontrol ajanı olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımlara göre yaygın medya, toplumsal yapıyı düzenlemek ve yeniden üretmek adına, cinsiyetçi, ataerkil ve kapitalist değerlerin aktarıldığı bir araçtır²⁷.

23 A. Nevin Yıldız (2006), “Role of Media and Nongovernmental Organizations (NGOs) in Taking Filicide for Virtue (Honor Killing) into the Agenda and Amendment of Laws Applicable to Respective Filicides”, Erkan Yüksel (der.). *International Symposium Communication in the Millennium, 4th*. Eskişehir:TUBİTAK içinde, s.124-125.

24 Ayrımcılık en basit tanımıyla; her hangi bir kamu yararı veya mantıklı bir gerekçe söz konusu olmaksızın, bir kişiye benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması anlamına gelir. Etnik köken, din, dil, dünya görüşü veya cinsiyet temelinde yapılan ayrımcılık türleri vardır (bakınız, Sevilay Çelenk (2010). “Ayrımcılık ve Medya”, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (der.) *Televizyon Haberciliğinde Etik*. Ankara: Ferza Matbaacılık içinde, s.221.

25 Uğur Hülya Tanrıöver (2007). “Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın hakları İhlalleri”, Sevdâ Alankuş (der.). *Kadın Odaklı Habercilik*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları içinde, s.154.

26 Liesbet Van Zoonen (1994). *Feminist Media Studies*, London: Sage Publications, s.15.

27 Zoonen (1994) s.27

Yukarıda kısaca özetlenen feminist iletişim çalışmaları Türkiye basınının cinsiyetçi yapısını inceleyen birçok akademik çalışmaya kuramsal dayanak oluşturmuştur²⁸. Söz konusu çalışmaların her biri farklı konulara odaklanmakta, ancak hepsi yukarıda genel hatları ile özetlenen çalışmalarla benzer sonuçlara ulaşmaktadır.

Saktanber'in, Türkiye medyasında kadınların temsilini konu aldığı "Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest-Müsait Kadın ve İyi Eş, Fedakar Anne" isimli çalışması medyada izlenen cinsiyetçi politikalara birçok açıdan görünürlük kazandıran öncü bir çalışma olduğu için önemlidir. Saktanber'e göre kadınlar medyada "serbest-müsait kadın" ya da "iyi eş, fedakar anne" kategorileri altında temsil edilmektedir²⁹. Yazarın, kadınların medyadaki temsilinin bu çerçeveye içine sıkıştığına yönelik tespitleri, Mine Gencil Bek ve Mutlu Binark tarafından gerçekleştirilen çalışmayla da doğrulanır ancak bu kez üç farklı kadın temsili kategorisi söz konusudur: Yazarlara göre Türkiye medyasında kadın; anne-eş, cinsel nesne ve şiddet eyleminin nesnesi olarak temsil edilir³⁰.

Kadınların medyadaki temsillerinin belli kategorilere sıkıştığı yönündeki savlar farklı çalışmalarca da desteklenir. Ancak tüm bu genellemelere rağmen kadın ve medya arasındaki ilişkilerin çok katmanlı olduğu gerçeği akılda tutulmalıdır³¹. Şüphesiz medya ürünlerinin metinsel ve söylemsel özelliklerine göre kadınların temsil biçimleri de farklılaşmaktadır³².

S. Wallby'nin de altını çizdiği gibi feminist teoride kadınların tek ve bütünlüklü bir kategori olarak ele alınması önemli tartışmalara yol açmaktadır. Etnik kimlik, sınıf, dini inanç gibi farklılıklar doğrultusunda kadınlık tanımları ve kadınların maruz kaldığı baskı türleri de çeşitlenmektedir. Sabit bir erkek ve

28 Ayşe Saktanber (1993). "Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest-Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne", Şirin Tekeli (der.). *Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s.219-229; Gülseren Adaklı (2000). "Reality Show'larda Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın İmgesi", Nur Betül Çelik (der.). *Televizyon, Kadın ve Şiddet*. Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları içinde, s.128; Nur Betül Çelik (der.) (2000). *Televizyon Kadın ve Şiddet*, Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları, s.7-8; Mine Gencil Bek ve Mutlu Binark (2000). *Medyada Kadın*, Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, s.415; Eser Köker (2000). "Medya Çalışmalarının Cinsel Şiddeti Yorumlama Biçimleri", Nur Betül Çelik (der.). *Televizyon, Kadın ve Şiddet*. Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları içinde. s.334-347; Eser Köker (2007). "Kadınların Medyadaki Hak İhlalleri İle Baş Etme Stratejileri", Sevda Alankuş (der.). *Kadın Odaklı Habercilik*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları içinde. s.122-147; Tanrıöver (2007) s.154.

29 Saktanber (1993) s.4-5.

30 Gencil Bek ve Binark (2000) s.415.

31 Köker (2007) s.115.

32 Tanrıöver (2007) s.156.

kadın kategorisi yerine, kültürden kültüre, zamandan zamana değişen ve yine aynı zamanda kültürler arasında ortak özelliklere sahip olan bir sınıflama daha gerçekçi olacaktır. Bu durum aynı zamanda farklı ataerki kavramlaşmalarını da olanaklı kılacaktır³³.

Söz konusu farklılıklar kadınların medyadaki temsiline de yansımaktadır. Farklı kadınlıklar ve farklı kadın deneyimleri vardır. Bu farklılıkları ırk, etnik kimlik ve sınıf farklılıklarına göre düşünebileceğimiz gibi, mekânsal ölçeklere, yani yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası farklılıklara göre de düşünebiliriz. Benzer biçimde medyaya odaklandığımızda da bu farklılığın gerek temsil gerekse alımlama aşamalarında ortaya çıktığını söyleyebiliriz³⁴. Fakat tüm bu farklar kadınların medyadaki temsillerinin içerdiği hak ihlallerini ortadan kaldırmamaktadır³⁵.

İdeolojilerin büyük oranda söylem yoluyla edinildiği³⁶ akılda tutulduğunda yaygın medyanın cinsiyetçiliğin ve milliyetçiliğin yeniden üretiminde üstlendiği işlevler daha iyi anlaşılacaktır. Zira ideoloji söylemde ifade edilir ve yeniden üretilir³⁷. Namus cinayetlerini konu alan köşe yazılarını biçimlendiren ideolojiler, bu yazıların eklendiği söylemlerin analizi yoluyla açığa çıkartılabilir. Bu nedenle, çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmaktadır. Eleştirel söylem çözülmesi ile amaçlanan ideoloji ve söylem arasındaki ilişkiye görünürlük kazandırmaktır.

Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Çalışma kapsamında ele alınan köşe yazılarının analizinde, namus cinayetlerinin tanımlanmasında başvurulan parametrelerin neler olduğu sorusunun yanıtı aranmaktadır. Bu sorunun yanıtı için namus cinayetlerinin konu edildiği bu yazıları biçimlendiren yaklaşımlara (cinsiyetçilik ve milliyetçilik) görünürlük kazandırılması gerekmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi, yöntem olarak buna olanak tanımaktadır.

Söylem analizi, dil bilimleri, edebiyat çalışmaları, antropoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden oluşan “disiplinler arası” bir çalışma alanıdır³⁸. İlk olarak gündelik yüz yüze iletişim, doktor-hasta etkileşimi, sınıfla öğrenci arasındaki bilgi alışverişi gibi yüz yüze ilişkiler üzerine uygulanan

33 Sylvia Walby, (1990), *Theorizing Patriarchy*, Cambridge: Basil Blackwell, s.1-5.

34 Köker (2007) s.17-18.

35 Tanrıöver (2007) s.156.

36 Teun Van Dijk (2003). “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, Barış Çoban, vd. (der.). *Söylem ve İdeoloji*. Ankara: Su yayınları içinde, s.47.

37 Van Dijk (2003) s.47.

38 Van Dijk (1999) s.173.

yöntem daha sonra kitle iletişim araştırmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Eleştirel söylem analizi, söylemdeki güç ve iktidar ilişkilerini ve söylemin ideoloji tarafından nasıl şekillendirildiğini göstermeyi amaçlar³⁹.

İdeolojiler gibi söylemler de temelde “Biz ve Onlar” ikiliği çerçevesinde kurgulanır. Bu ikilik içinde bizim iyi yanlarımız, onların olumsuz yanları vurgulanır. Böylece egemen grubun iktidarı yeniden üretilir ve meřrulařtırılır⁴⁰. Söylem çalışmalarının çıkış noktasını da “Biz ve Onlar” gibi iki grubun birbirlerini farklı tanıtmaları oluşturur. Söylem çözümlenmesinde bağlam, çatışmalar, güç ilişkileri ve gruplar çözümlenir. Biz ve Onlar’a ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler belirlenir, önvarsayılan ve ima edilen bilgiler açık hale getirilir ve grupların görüşlerini vurgulayan sözcük seçimi ve sözdizimsel yapı incelenir⁴¹. Söylem çözümlenmesi ile amaçlanan, “söylem” dediğimiz dil kullanım birimlerinin sistematik ve açık tanımlarını üretmektir. Bu tanımları üretmek içinse metnin, metinsel ve bağlamsal olmak üzere iki boyutu ile analiz edilmesi gerekmektedir⁴². Metinsel boyutlar, tanımın çeşitli seviyelerinde söylemin yapılarını açıklar ve başlıkların, manşetlerin, sözcük seçimlerinin, cümle yapılarının, cümleler arasında kurulan ilişkilerin, retoriğin, örneklerin, alıntuların, özetlerin analizi ile çözümlenir. Bağlamsal boyutlar ise bilişsel süreçler, sunumlar ve sosyo-kültürel faktörler gibi bağlamın çeşitli özellikleri ile bu metin arasındaki ilişkiye işaret eder⁴³. Metnin bağlamsal boyutu, söylemin en önemli bilgisini temsil eder ve söylemin ne ile ilgili olduğunu anlatır. Bu boyut, söylemin hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek oluşturulduğunu kavramak için önemlidir⁴⁴. Zira iktidarın söylem ile ilişkisi sadece söylemin içinde ya da söylem vasıtasıyla görünelmesi değil, aynı zamanda söylemin arkasındaki toplumsal güç olmasıdır. “Söylem; sınıf, grup ya da kurumun ve bunların göreceli konumunun ya da üyelerinin statüsünün sahip olduğu iktidarın olduğu dolaysız bir tezahürüdür”⁴⁵.

Söylem çözümlenmesi, dili sosyal ve bilişsel bağlam içinde inceleyen her tür araştırma için kullanılabilir⁴⁶. Daha önce de belirtildiği gibi namus cinayetlerini

39 Necla Mora (2010), “*Haber ve Haber Söylemi (2)*”, <http://www.dorduncukuvvetmedya.net/dkm/print.php?sid=7874> (Erişim tarihi: 10.05.2010)

40 Van Dijk, (2003) s.28.

41 Ülkü (2004) s.376.

42 Ayşe İnal (1997) “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar”, *A.Ü.İLEF Yıllık’94*, Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları içinde, s.144-146.

43 Emel Baştürk Akça (1999). *Ulusal Söylemin İnşaasında Yazılı Basın ve Kardak Krizi Örnek Olayı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ABD. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.173.

44 Van Dijk (2003) s.58-59.

45 Teun Van Dijk (2005). “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları”,*çev. Mehmet Küçük (der.) Medya, İktidar, İdeoloji*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları içinde, s.320.

46 Ülkü (2004) s.372.

konu alan köşe yazılarının söylem çözümlemesine tabi tutulması, bu yazıların içerdiği ayrımcılık türlerine görünürlük kazandıracaktır. Söz konusu ayrımcılık türleri Türkiye’deki hegemonik cinsiyet ve cinsellik söyleminin namus cinayetleri özelinde tartışılmasına olanak tanyacaktır.

Özök ve Uluengin’in Yazılarında “Töre cinayetleri”nin Kürtlerle İlişkilendirilmesi

Bu başlık altında beşi Özök yedisi Uluengin’e ait olmak üzere toplam on iki köşe yazısı incelenmiştir. Bu köşe yazıları, yazarların 2006- 2009 yılları arasında yayınlanan yazıları arasından seçilmiştir. 14 Haziran 2006 tarihinde yayınlanan yazısında Ertuğrul Özök, “töre cinayetleri” adı altında tartıştığı namus cinayetlerinin Kürt’lere özgü bir sorun olduğunu savunmuştur. Bu yazı Türkiye basınında “töre cinayetlerinin” bir Kürt sorunu olup olmadığı ve daha da önemlisi bu cinayetlerin Kürt’lere özgü bir sorun olarak tanımlanmasının ırkçılık olup olmadığı üzerine kapsamlı bir tartışmaya yol açmıştır. Namus cinayetleri ve Kürt halkı arasında kurulan bu ilişki, Bilge Köyü olayından⁴⁷ sonra daha güçlü biçimde dile getirilmeye başlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere söylem, sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur⁴⁸. Söylemin anlamı söylemde yer alan sözcüklerin ve tümcelerin anlamıyla sınırlı değildir. Söylemin “konuları” ya da “temaları” olduğu gibi “küresel” anlamları da vardır⁴⁹. Bu nedenlerden dolayı namus cinayetlerinin konu alındığı köşe yazıları öncelikle içerdikleri küresel anlamlar çerçevesinde analiz edilecektir. Böylece incelenmek üzere seçilen köşe yazılarında namus cinayetlerine ilişkin geliştirilen söylemlerin hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek oluşturulduğu görünür hale getirilebilecektir.

İncelenen köşe yazılarında namus cinayetlerinin, Kürtlerin demokratik hak taleplerine ilişkin son dönem tartışmalara eklenildiği görülmektedir. Bu tartışmalara eklenen yazılarda üç temel eksen ortaya çıkmaktadır. Sözü edilen yazılarda bu tartışma eksenlerinin ilk ikisiyle mücadeleye girilmekte, sonuncu eksen ise yeniden üretilmektedir:

47 Mardin’e bağlı Bilge köyünde 4 Mayıs 2009’da gerçekleşen olayda, Çelebi soyadını taşıyan aile, düğün için bir evde toplanan kendileri gibi Çelebi soyadını taşıyan akrabalarına, devletin verdiği silahlarla saldırdı. Saldırıda üçü hamile kadın, kırk dört kişi yaşamını yitirdi. Türkiye basını ilk andan itibaren olayı kamuoyuna -aksi yöndeki verilere rağmen- “töre cinayeti” olarak sundu: Türkiye’nin en çok okunan ve en saygın gazetelerinin yazarları, katliamın, “devletin modernleşmeci politikalarına direnen Kürtlerin geri kalmış törelerinin bir sonucu” olduğunu öne sürdüler. Bu iddia Hürriyet Gazetesi yazarı Hadi Uluengin (6 Mayıs 2009) ve Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özök (13 Mayıs 2009) tarafından da açıkça dillendirildi.

48 Ülkü (2004) s.374.

49 Van Dijk (2003) s.58.

Mücadeleye girilen tartışma eksenlerinden ilki yoğunluklu olarak Kürtlerin yaşadığı Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde uygulanan yanlış politikalar sonucu bu bölgelerin ekonomik ve kültürel anlamda geri bırakılmış, dolayısıyla namus cinayetlerinin de bu geri kalmışlığın bir sonucu olduğudur. Bu inançlar namus cinayetlerini bir modernleşme sorunu olarak ele alan akademik ve siyasal çevrelerce de paylaşılmaktadır⁵⁰. Söz konusu görüşler, bölgenin sosyo-ekonomik yapısının dönüştürülmesi gerektiğini savunmakta, ancak bölgede deneyimlenen silahlı çatışmalarla Kürt sorunu arasındaki ilişki noktasında suskun kalmaktadırlar. Bu görüşlerin temsil ettiği yaklaşım özellikle 1930'larda geliştirilen ve Kürtlere ilişkin olan söylemle benzerlikler taşımaktadır⁵¹.

Bu tartışma eksenini içerdiği bir takım ciddi eksikliklere rağmen özcu bir yaklaşım sergilememektedir. Zira sözü edilen yaklaşımdan beslenen görüşlere göre, namus cinayetleri, Kürtlerin etnik özelliklerinin değil, bölgenin ekonomik ve sosyal olarak geri kalmışlığının bir sonucudur. Bu geri kalmışlığın en büyük göstergesi bölgede hâkim olan aşiretçi yapıdır ve bu yapının devletin bölgeye yapacağı yatırımlarla dönüştürülmesi mümkündür. Ancak namus cinayetlerine ilişkin geliştirilen ikinci eksen tartışmalar, bölgede hâkim olan feodal yapının devlet eliyle desteklendiğine dikkat çekerek birinci ekseninde yer alan bu iddiaları sorgulanır hale getirmektedir.

İkinci eksen, bölgenin geri kalmışlığının temel nedeninin Kürtlere karşı devlet eliyle yürütülen bilinçli politikalar olduğuna ilişkindir. Bu bakış açısı içinden konuşan akademik ve siyasal çevreler bölgedeki feodal yapının devlet eliyle desteklendiğini savunmakta, namus cinayetleri ve feodal yapı arasında doğrudan

50 Mehmet Faraç (2004). *Töre Kışkırcısında Kadın (3. Baskı)*, İstanbul: Güniz Yayıncılık, s.17-20; Mahmut Tezcan (2003). *Türkiye'de Töre (Namus) Cinayetleri (1. Baskı)*, Ankara: Naturel Yayınları, s.9-22.

51 Bu yaklaşıma göre bölgedeki çatışmalar yine bölgenin coğrafi, dolayısıyla iktisadi yapısından kaynaklanmaktadır. Bölgedeki siyasal ve sosyal çalkantılar tamamen fiziksel coğrafya koşullarına dayanarak açıklanmaktadır. Bu vurgu, Kürtlerin aslında var olmadığını iddia etmek için gereklidir.

bir bağ kurmaktadırlar⁵².

Son ekseninde ise bölgenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun devlet politikalarıyla ilişkisi noktasında suskun kalınmakta, bunun yerine Kürtlerin içinde buldukları “karanlıktan” kendilerinin sorumlu oldukları savunulmaktadır. Türkiye’deki milliyetçi çevreler tarafından sıklıkla dile getirilen bu düşüncelere göre namus cinayetleri, Kürtlerin kültürel özelliklerinin bir sonucudur ve namus cinayetlerine yol açan Kürt töresinin sosyo-ekonomik koşullarla ilişkisi yoktur. Dolayısıyla dönüşüm şansı da yoktur. Köşe yazıları incelenen yazarlar, ilk iki tartışma eksenini içeren söylemlerle mücadeleye girmekte, özcü bir yaklaşım sergileyen sonuncu söylemi ise yeniden üretmektedir. Bu söylem, Van Dijk’in ifadesiyle, sembolik sermayeyi elinde tutan elit grupların (Biz’in) iyi yanlarını, bu grupların egemenliği altında olan Onların kötü yanlarını konuşmaya olanak tanımaktadır⁵³. Zira yukarıda genel hatları ile özetlenen ilk iki söylemin konulaştırılması farklı açılardan da olsa Kürt sorununa ilişkin bir tartışmaya zemin sunarken, üçüncü söylem böyle bir tartışmanın olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle yazarlar metinlerinde ilk iki söylemle bir tür mücadeleye girmiş, son söylemi ise yeniden üretmişlerdir. Namus cinayetlerinin bu şekilde konulaştırılmasına zemin oluşturan yaklaşımlar (cinsiyetçilik ve milliyetçilik), başlıklarda, örneklerde ve özetlerde daha da görünür hale gelmektedir.

“Asıl Kürt Sorunu”: “Töre Cinayetleri”

Konular söylemin bütününe ya da büyükçe bir bölümünün anlamını soyut olarak tanımlasalar da, metnin kendisinde de, örneğin özetler, alıntılar, başlıklar

52 Bölgenin özellikle cumhuriyetin ilk yılları boyunca aşiret reislerinin ve toprak ağalarının eline bırakılması devletin izlediği Kürt politikasının bir sonucudur. Kürt bölgesindeki merkezi hükümet yetkilileri işlerin yürümesini sağlamak için aşiret reisleri ile uzlaşmak zorundadır. Bu işbirliği hem aşiretlerin güç kazanmasında hem de devletin bölgeyi yönetmesinde işlev görmektedir. Bkz. Koray Düzgören (1996). “Türkiye’nin Kürt Sorunu”, *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C. 13, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s. 854 -855; Martin Bruinessen (1996). “Kürt toplumu ve ulusçu akım”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi: Yüzyıl biterken*. C.13, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s. 865- 866. Aşiretler ve devlet arasındaki bu işbirliği, kapitalistleşme ve modernleşmenin etkisi ile yeni boyutlar kazanmıştır. Son 20-30 yılda piyasa mekanizmalarının artan egemenliğinin ve Türkiye’nin Güneydoğusu’ndaki büyük baraj ve sulama projeleri dâhil devletin modernizasyon projelerinin bölgede yoğun bir etkisi olmuştur. Bu etkilerin sonucu olarak geleneksel, sosyal ve ekonomik ilişkiler de çözülme sürecine girmiştir. Bu süreç öncesinde olduğu gibi, bu süreçte de devlet yerel teşkilatlar ve yerel aşiretlerle iş birliği içinde hareket etmeye devam etmiştir. Silahlı çatışmalar, devlet ile yerel toprak sahipleri, şeyhler ve ağalar arasında militarist bir işbirliğini doğurmuş, bu işbirliği de toplumun erkek egemen, ataerkil yapısını daha da güçlendirmiştir. Pınar İlkaracan (2003). “Türkiye’nin Doğu Bölgelerinde Kadın Cinselliği Bağlamının İncelenmesi”, Pınar İlkaracan (der) *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s.135-137.

53 Van Dijk (2003) s.60.

ya da manşetlerde, somut olarak oluşturulabilirler. Konunun somutlaştırılmasında başlıkların önemli bir işlevi vardır⁵⁴. Okuyucunun ilk gözüne çarpan başlıklardır. Aşağıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, gerek Özkök'ün gerekse Uluengin'in yazılarında konu, başlıklar aracılığıyla somutlaştırılmaktadır:

“Asıl Kürt Sorunu Bu”⁵⁵

“Kürtler üstün bir ırk mı?”⁵⁶

“Siyaseten doğru olmadan Kürtler ve Mardin”⁵⁷

“Kürtler ve modernler (I)”⁵⁸

İçinde Kürt kelimesinin geçtiği bu başlıkların altında yer alan makalelerin tümünde “töre cinayetleri” adı altında Kürt sorunu tartışılmaktadır. Türkiyeli Kürtlerin vatandaşlığı son dönem tartışmalara damgasını vurmuştur. Ülkede Kürt sorununun ne olduğuna ilişkin yeni bir tartışma başlamıştır. Yaygın medya Kürtlerin demokratik hak taleplerinden ziyade onların ‘geri kalmışlığını’ ön plana çıkaran ‘gerçek bir Kürt sorunu’ söylemi üretmeye başlamıştır. Kürt sorununun devlet tarafından açıkça kabul edilmesi ile tartışmalar daha da alevlenmiştir. Ancak Kürt sorununun ne olduğu veya bu sorunun içinin nasıl doldurulduğu elbette ki sorunu tartışan kişinin veya grubun ideolojik eğilimine göre farklılaşmaktadır. Yukarıda genel hatları ile özetlenen söylemler tam da bu alanda ortaya çıkan farklılaşmaların bir uzantısıdır. Ancak son dönemde, Kürt sorununun Kürtlerin anadilde eğitim, Kürtçe televizyon ve radyo gibi taleplerine denk geldiği, başka bir ifadeyle Kürtlerin demokratik hak taleplerine karşılık geldiği de yalnızca Kürt aydınları ve Kürt sorunu üzerine yıllardır eserler veren İsmail Beşikçi gibi aydınlar tarafından değil daha yaygın bir biçimde açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Bu hakların modern ve demokratik bir toplumsal yapı için kaçınılmaz olduğu savı bu söylem içinde sıklıkla tekrarlanmaktadır.

Özkök “Asıl Kürt Sorunu Bu”⁵⁹ başlığıyla yukarıda kısaca özetlenen ve Kürtlerin kültürel hakları konusunu içeren tartışmalara gönderme yapmaktadır. Bu gönderme kamuoyunda “asıl Kürt sorunu” olarak bilinen ve Kürtlerin demokratik hak taleplerine denk gelen “Kürt sorununun” tartışma dışı bırakılmasında işlev görmektedir. Sözü edilen başlıkla, “asıl olan” bir Kürt sorununa dikkat çekilmekte,

54 Van Dijk (2003) s.59.

55 Ertuğrul Özkök, “Asıl Kürt Sorunu Bu”, *Hürriyet*, 14 Haziran 2006a, s.23.

56 Ertuğrul Özkök, “Kürtler Üstün bir ırk mı”, *Hürriyet*, 14 Mayıs 2009b, s.25.

57 Hadi Uluengin, “Siyaseten Doğru Olmadan Kürtler ve Mardin”, *Hürriyet*, 07 Mayıs 2009b, s.15.

58 Uluengin tarafından kaleme alınan “Kürtler ve Modernler” adlı yazı üç gün boyunca yayınlanan üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Hadi Uluengin, “Kürtler ve Modernler (I)”, *Hürriyet*, 13 Mayıs 2009d, s.15.

59 Özkök (2006a) s.23.

böylece Kürt sorunu olarak işaret edilen töre cinayetlerinin, Kürtlerin demokratik hak taleplerine de işaret eden “Kürt sorunuyla” aynı olmadığını altı çizilmektedir. Bu önemli bir ayrıntıdır. Zira Özkök ve Uluengin namus cinayetlerine ilişkin tartışmalarını tam da bu ayrım üzerinden kurmaktadır. Sözü edilen ayrıntı, geliştirilen iki ayrı söylemin (namus cinayetlerinin bölgenin ekonomik olarak geri bırakılmışlığının bir sonucu olduğu ve Kürtlerin maruz kaldığı devlet baskısının namus cinayetleri de dâhil birçok şiddet türünün kaynağı olduğu) tartışma dışı bırakılmasına hizmet ettiği gibi, yeni bir “Kürt sorunu” tanımının dolaşıma sokulmasına da aracı olmaktadır.

Uluengin’in, Bilge Köyü olayına gönderme yapan “Ortaçağ Katliamı”⁶⁰ başlığı gibi “Kürtler ve Modernler (I)”⁶¹ başlığı da benzer bir ideolojinin uzantısıdır. Uluengin, “Kürtler ve Modernler” başlığıyla Kürtlerin feodalite ile ilişkisine vurgu yapmakta, “Ortaçağ Katliamı” başlığıyla da aynı bakış açısı yeniden üretilmektedir. Uluengin başlıklarına Kürtlerin feodal yapısını çekerek konuyu bu bağlamda çerçevelemekte, böylece modernlik ve Kürt kimliği arasında bir zıtlık ilişkisi kurmaktadır. Modernlik ve Kürt kimliği arasında kurulan zıtlık ilişkisi, Kürtlerin demokratik hak taleplerinin haksızlaştırılmasında büyük işlev görmektedir. Kürt kimliği ve feodalite arasında kurulan bu bağ, devletin Kürt sorununda sahip olduğu sorumlulukların da tartışma dışı bırakılmasına yol açmaktadır. Bu başlıkların vermek istediği mesaj, yazıların ilerleyen bölümlerinde yapılan alıntılar, özetler ve verilen örnekler dâhilinde somutlaşmaktadır.

Özkök’ün “Asıl Kürt Sorunu Bu”⁶² başlıklı yazısının girişinde dönemin Hürriyet gazetesi Ankara Temsilcisi olan Enis Berberoğlu’nun kaleme aldığı bir yazı özetlenmektedir. Özetlenen yazının konusu “töre cinayetleridir”. Daha önce de belirtildiği gibi töre/namus cinayetleri ayrımı milliyetçi ve cinsiyetçi bir ayrımdır. Bu ayrım doğrultusunda, ülkenin doğusunda işlenen cinayetler töre cinayeti olarak adlandırılmaktadır. Özkök bu adlandırmaya sadık kalarak cinayetlere bakış açısını yazısının girişinde belirlemiştir. Metnin devamında konu Biz (Türkler)-Onlar (Kürtler) ayrımını netleştiren bir örnekle somutlaştırılmıştır.

Özkök, Berberoğlu’nun yazısında töre cinayetlerinin eğitimsizlikten kaynaklandığını söylediğini aktarmaktadır. Bu tezi çürütmek için de kendi ailesinin eğitim durumu hakkında bilgi vermektedir. Yazar, annesinin ve babasının ilkokul mezunu bile olmadığını söylemekte ve ilkokul mezunu olmayan bu insanların giyim tarzı, davranışları ve hayat görüşleriyle örnek birer insan olduğunun altını çizmektedir.

60 Hadi Uluengin “Ortaçağ Katliamı” *Hürriyet*, 6 Mayıs 2009a, s.17.

61 Uluengin (2009d) s.15.

62 Özkök (2006a) s.23.

Van Dijk, söylem çözümlemesinde söylenenler kadar söylenmeyenlerin de analiz edilmesi gerektiğinin altını çizerek metni yazanların ideolojileri de bu metinlerin yapılarını etkiler. Çoğu zaman anlatılanlardan çok, sosyal bilişimizde çağrışımlar yaratan “anlatılmıyor olan” önemlidir. Sezdirmeler yoluyla yapılan örtük anlatımlar (imalar) açık olarak anlatılanlardan daha önemlidir⁶³.

Özkök, eğitimsiz olan kendi ailesinden verdiği örnekle töre cinayetlerinin eğitimle ilişkilendirilemeyeceğini ima etmektedir. Bu örnek aracılığıyla sorunu devletin bölgede uyguladığı yanlış politikalar çerçevesinde tartışan söylemsel alanla bir mücadeleye girmektedir. Devlet politikaları ile Kürt sorunu arasındaki bağı kopartmakta, böylece Kürt sorununu başka bir düzleme çekerek yeniden tanımlamaktadır. Yazarın burada ifade etmek istediği şey, Kürtlerin töre cinayeti işlemesinin nedeninin onların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar olmadığıdır. Böylece yazar iki söylemsel alana birden gönderme yapmakta ve bu söylemlere karşıt konum almaktadır: Birincisi Kürt coğrafyasının ‘geri kalmışlığı’ onlara uygulanan yanlış devlet politikalarından kaynaklı değildir, ikincisi kendi kadınlarını töreleri nedeniyle katleden geri kalmış bir kavim olan Kürtlerin modern halklara özgü demokratik hak talepleri yersiz ve haksızdır. Sonuç olarak da gerçek Kürt sorunu Kürtlerin geri bırakılmışlığı değil, geri kalmışlığıdır. Tüm bunlar açıkça söylenmeyene işaret etmekte, açıkça söylenmeyen ise okuyucuyu “bir Kürt sorunu olan töre cinayetlerinin” gerçek nedenleri, dolayısıyla “asıl Kürt sorunun” ne olduğu üzerinde düşünmeye sevk etmektedir. Bu yolla da barbarlık, ilkelik gibi kavramların aracılığıyla çağırılan bir söylem kurulmaktadır.

Uluengin de yazılarında benzer bir çerçeve kullanmakta, töre cinayetlerini Kürtlerin demokratik hak taleplerini haksızlaştırmada bir araç olarak kullanmakta, dahası bunu yaparken alıntılara, örneklere ve özetlere sıklıkla başvurmaktadır. Yazar, öncelikle modernitenin, burjuvalaşmanın ne anlama geldiğini yaptığı bilimsel alıntılarla açıklamaya çalışmakta ve ardından da Türkiye’nin “Batı bölgelerinin” modernleşmeyi sindirdiğini örnekleri ile kanıtlamaya çalışmaktadır. Modernleşmenin, dolayısıyla modern Türk devletinin aygıtları ile Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesindeki varlığına dikkat çeken yazar, ardından Kürtlerin “etno-sosyolojik” özelliklerinden dolayı bu aygıtlardan faydalanmadıklarını savunmaktadır. Verdiği örnekler ve yaptığı alıntılarla Kürtlerin geri bırakılmış değil, geri kalmış olduğunu savunan Uluengin, tıpkı Özkök gibi gerçek Kürt sorununa ilişkin bir tanım getirmektedir: Çağın gerisinde kalan bir “kavimin” kültürel özellikleri hem Türkiye, hem de Türkiye’de yaşayan Kürtlerin gerçek sorunu, yani gerçek Kürt sorunudur.

Gerek başlıklarda gerekse örnek ve özetlerde, “Biz ve Onlar” olarak işaret
63 Van Dijk (2003), s.60-61.

edilen Türk ve Kürtlerin birbirlerinden farklı tanımları oluşturulmuştur. Bu tanımlar, köşe yazılarının namus cinayetlerini hangi bağlamda tanımladığını ve bu tanımların hangi iktidar ilişkilerinin dolayımından geçerek yapıldığını görünür hale getirmektedir. Tüm bu örnekler, özetlemeler ve alıntılardan yola çıkılarak namus cinayetlerinin, Kürtlerin demokratik hak taleplerine işaret eden Kürt sorunu ile ilişkilendirilerek tanımlandığı söylenebilir. İlginç olan namus cinayetlerinin tartışıldığı bu yazılarda hedefi kadın cinselliğinin denetimi olan namus cinayetlerinin yokluğudur. Takip eden başlıkta ilgili köşe yazılarında getirilen namus cinayetleri tanımı içerdiği ayrımcılık türleri özelinde analiz edilmektedir.

Bir Kürt Sorunu Olarak Getirilen “Töre Cinayetleri” Tanımı ve Bu Tanımın İçerdiği Ayrımcılık Türleri

Konu bir kez seçildi mi, dil kullanıcıları zihinsel modellerinin (bir olay hakkında ne bildikleri) gerçekleştirilmesinde bir başka seçeneğe daha sahip olurlar: Bir olay hakkında çok ya da yetersiz sayıda ayrıntı vermek, ya da olayı biraz genel ve soyut açıdan konuşmak ya da genel düzeyde tanımlamak. Konuşmalarda daha çok bizim iyi şeylerimiz hakkında daha ayrıntılı ve belirli, ötekilerin kötü şeyleri hakkında daha ayrıntılı ve belirli, kendi hatalarımız hakkında ise oldukça genel ve belirsiz konuşacağımız görülmektedir⁶⁴.Konunun tanımlanmasında Özkök ve Uluengin tarafından izlenen yol, Van Dijk’ın dile getirdiği bu izlekle örtüşmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi Özkök’ün kaleme aldığı yazılarda töre cinayetlerinin “asıl Kürt sorunu” olduğu savunulmaktadır. Söz konusu tez, konuyu iki temel düzlemde tartışmayı ve tanımlamayı gerektirmektedir: Birincisi asıl Kürt sorununun ne olduğu, ikincisi töre cinayetlerinin asıl Kürt sorunu olarak tanımlanmasının nedenlerinin neler olduğu. Yazar birinci düzlemi daha önce aktarılan ve Kürt sorununa ilişkin olan ilk iki temel söylemsel alana gönderme yaparak tartışmaktadır. Bu tartışma, söz konusu söylemlere ilişkin bir bilgi içermemektedir.

Örneğin bölgenin geri kalmışlığının devlet politikalarının bir sonucu olmadığı, Kürtlerin demokratik hak taleplerini destekleyen Avrupa’nın gerçek Kürt sorununu görmezlikten geldiği, yazarın tüm yazılarında sıklıkla tekrarlanmaktadır. Bu yazılarda gerçek Kürt sorunun ne olduğuna ilişkin bir tartışmaya girilmemektedir. Başka bir ifadeyle Kürt sorununu konu alan iki söyleme üstün körü değinilmektedir. Böylece namus cinayetleri, öncelikle bölgenin sosyo-ekonomik açıdan geri bırakılmış olduğunu savunan tezlerden, ardından da bölgenin içinde bulunduğu çatışma ortamı ile namus cinayetleri arasında bir bağ kuran yaklaşımlardan

64 Van Dijk (2003) s.59.

ayrıştırılarak tanımlanmış olmaktadır. Sorunun, her iki söylemsel alandan ayrıştırılması, yazarın varmak istediği namus cinayeti tanımı için son derece önemlidir. Çünkü yazar, töre cinayeti adı altında tartıştığı namus cinayetlerini Kürtlerin hak taleplerini haksızlaştırmak için bir araç olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla Kürtlerin haklı olabileceği söylemlerinin bu tanımda yeri yoktur. Sözü edilen tanım içinde, namus cinayetlerinin mağdurları olan kadınlara da yer yoktur. Zira Özkök, namus cinayetlerini ataerkil yapının ürettiği bir şiddet türü olarak tartışmak yerine, “Kürt halkının kavimsel özelliklerinin” bir sonucu olarak tartışmayı bilinçli olarak tercih etmektedir. Bu çerçevede, sorunun tanımlandığı ikinci düzlemde açıkça ortaya çıkmaktadır.

Konunun tanımlandığı ikinci düzlem ise Kürtlere karşı var olan önyargılardan beslenen varsayımlar çerçevesinde örgütlenmektedir. Kürtlerin kültürel özelliklerinden dolayı geri kalmış olduğu savı genel geçer bir doğru olarak kabul edilmekte, sonuç olarak da namus cinayetleri sözü edilen kültürel özellikler bağlamında tanımlanmaktadır. Yazar bu tanıma konuya ilişkin geliştirdiği ayrıntılı bir tartışma ile varmakta bu tartışma sonucunda ise yukarıda da aktarılan “Öyleyse (namus cinayeti işleyenlerle işlemeyenler) ara(sın)daki fark ne?” sorusunu cevaplamaktadır. Cevap açıktır, Kürtlerin sahip olduğu kültürel özellikler, yani töreleri.

Özkök, incelenen yazılarının tümünde Kürtlerin devletin modernleştirici ideolojisini reddeden kültürel bir yapıya sahip olduğunu savunmakta ve bu yapının Kürtlerin kendileri tarafından asla eleştirilmediğinin altını çizmektedir. Bunu kanıtlamak içinse DTP üyesi Kürt siyasetçilerin konuya yaklaşımından örnekler vermektedir. Kürt siyasetçilerinin Kürtlerin demokratik hak taleplerine destek almak için Avrupalılarla girdiği iş birliğine değinen Özkök, aynı siyasetçilerin asıl Kürt sorunu olan töre cinayetlerini engellemek için “kıllarını bile kıpırdatmadıklarını” yazılarında sıklıkla dile getirmektedir. Yazar, “töre cinayetlerine” ilişkin geliştirilen bu refleksin Kürt siyasetçilerinin sahip olduğu feodal yapıdan kaynaklandığını açıkça savunmakta, Kürt milliyetçiliğinin de feodal bir yapıya sahip olduğunun altını çizmektedir.

Böylece Kürtlerin kültürel özellikleri ve töre cinayetleri arasındaki ilişki çok yönlü bir biçimde kurulmuş, namus cinayetleri “töre cinayetleri” adlandırılması altında bir Kürt sorunu olarak tanımlanmıştır. Daha da önemlisi Kürt sorununa töre cinayetleri özelinde yeni bir tanım getirilmiştir. İki aşamadan oluşan bu tanım, Kürt sorunu ve devlet politikaları arasındaki ilişkiyi kopartmayı amaçladığı gibi namus cinayetlerinin gerçek nedenleri üzerinde yapılacak bir tartışmanın da önünü kapatmaktadır. Zira Özkök kaleme aldığı yazılarında kadınların maruz kaldığı bu şiddet türüne ilişkin bir tartışmaya yer vermemekte, sorunu Kürt sorunu ile

ilişkili bir şekilde tartışmakta, dolayısıyla da tanımlamaktadır. Bu söylem Özkök gibi Uluengin tarafından da yeniden üretilmektedir. Uluengin, asıl Kürt sorununun devletin bölgeye uyguladığı yanlış politikalar olmadığını, “asıl sorunun, Kürtlerin Türkiye’nin modernleştirici projesine eklenememeleri” olduğunu savunmakta, töre cinayetlerini de bu çerçeveden tanımlamaktadır.

Uluengin, Kürtlerin geri kalmışlığı ve namus cinayetleri arasındaki ilişkiyi Kürtlerin içinde bulunduğu feodal örgütlenme yapısı çerçevesinde kurmaktadır. Feodalitenin ortaçağdan kalma bir örgütlenme yapısı olduğunu yaptığı bilimsel alıntılarla kanıtlamaya çalışmaktadır. Sonuç olarak da devletin bu yapılanmada bir sorumluluğunun olmadığını açıkça dile getirmektedir. Konunun feodalite ve devlet politikaları arasında ilişki kuran söylemlerden ayrıştırılarak tanımlanması için bu noktaya açıklık getirilmesinin önemini farkındadır.

Özkök ve Uluengin tarafından kaleme alınan makalelerde namus cinayetleri nihai olarak Kürt sorunu olarak tanımlanmakla kalmamış, asıl Kürt sorunu olarak işaret edilmiştir. Konuya ilişkin geliştirilen bu söylem temelde, namus cinayetlerinin “Kürtlerin kavimsel özelliklerinden kaynaklandığı” tezi etrafında örgütlenmektedir. Özkök gibi Uluengin de Kürtlerin eğitimsizliğini/geri kalmışlığını genel geçer bir doğru olarak kabul etmekte ancak sorunun eğitimsizlikten değil kavimsel özelliklerden kaynaklandığını söylemektedir. Bu söylemsel alanı örgütleyen ise temelde imalar ve varsayımlar aracılığıyla tanımlanan Kürt kimliğidir.

İmalar ve (ön)varsayımlar, “Onların olumsuz yönlerinin herkesçe bilindiğini ve tartışmasız gerçek olduğunu” ön varsaymak anlamına gelir. Söylem üretimi bir olay hakkında sahip olunan zihinsel modellere dayalıdır ve birçok nedenden dolayı (bir dinleyicinin zaten sahip olduğu bir bilgi gibi) böyle bir modeldeki bir bilginin sadece bir kısmının ifade edilmesi gereklidir. Gerekirse kayıp bilgi dinleyicilerin genel sosyokültürel bilgilerinden ya da söylem için oluşturdukları bir modelden tamamlanabilir. Söylem değil de, bir modelde ortaya çıkan bütün önermelere söylemin “imalı” anlamı denebilir⁶⁵.

Daha önce de belirtildiği gibi incelenen köşe yazılarında imalara ve (ön) varsayımlara sıklıkla başvurulmuştur. Namus cinayetlerinin tanımlanmasında kullanılan ifadeler, bunu açıkça göstermektedir. Eğitimsizliğin namus cinayetlerinin gerçek nedeni olmadığını, Kürtlerin kavimsel özellikleri nedeniyle modernleşme projesinin dışında kaldığı gibi iddialar üzerinden yürütülen ve alıntılar, örnekler, özetlerle desteklenen tartışmalarla, birbiriyle ilişkili iki soruya birden yanıt aranmaktadır: “Töre cinayetlerinin nedenleri nedir?” ve “Gerçek

65 Van Dijk (2003) s.60.

Kürt sorunu nedir?”. Her iki sorunun yanıtı da Kürtlerin ırksal özelliklerinin (ön) varsayımlar ve imalar aracılığıyla tartışıldığı cümlelerde gizlidir.

Örneğin Uluengin Türkiye'nin Batı bölgelerinde bu türden bir vahşetin(töre cinayetleri) asla yaşanmadığını söylemektedir. Töre cinayetlerine yol açan “karanlık törelerin” Kürtlerin “kavimsel özelliklerinden” kaynaklı olduğunu ima eden yazar bunu kanıtlamak için Batıya göçmüş Kürtlerin de töre cinayetleri işlediğini söylemektedir. Böylece namus cinayetleri ile Kürtler özdeşleştirilmekte, Türklerin namus cinayetleriyle ilişkisizliğinin altı çizilmektedir. Sorunun kaynağı sosyo-ekonomik koşullar değil, Kürtlerin sahip olduğu kültürel özelliklerdir. Bu imalar Türkiye'deki namus cinayetlerinin sadece Kürtler tarafından işlendiği varsayımına dayanmakta, dahası bunun herkes tarafından böyle kabullenildiği iddiasını taşımaktadır. Bu iddialar herhangi bir bilimsel veriye dayanmamaktadır

Uluengin gibi Özkök de namus cinayetlerinin Kürt sorunu olduğunu söyleyerek ülkedeki bütün namus cinayetlerini Kürtlerin işlediğini varsaymaktadır. Bu tür bir varsayımla birlikte Kürt kimliği töre cinayetlerinin çağırıldığı kötü özellikler aracılığıyla tanımlanmakta, daha da kötüsü Kürt nüfusunun tümünün aynı özelliklere sahip homojen bir yapı oluşturduğu varsayılmaktadır. Bu homojenleştirme Türkler için de yapılmaktadır. Bu bağlamda Türklerin hepsi modern, insan haklarına ve kadın haklarına saygılı birer vatandaş, Kürtlerin ise karanlık, cahil, ilkel ve barbar bir kavimin üyesi olduğu varsayılmaktadır. Kürt kimliğine ilişkin bu düşünceler zaman zaman açık bir şekilde ifade edilirken zaman zaman da kurulan Türk-Kürt karşıtlığı aracılığıyla ima edilmektedir.

Uluengin'in Kürtlerin kavimsel özelliklerini namus cinayeti bağlamında açıkladığı iki farklı yazısında bu söylemin izlerini bulmak mümkündür. Uluengin, Kürtlerin “Ortaçağ vahşeti” sergilediklerini, bu vahşetin nedenlerinin sahip oldukları kültürel özelliklerden kaynaklı “kavim hukuku” olduğunu ifade etmekte ve son olarak da Kürtlerin “feodal hukuk” yapısına bile sahip olamayan bir ırk olduğunun altını çizmektedir. “K-a-r-a-n-l-ı-k”⁶⁶ olan tüm bu köhneliklerin “Kürt” olduğunu söyleyen yazar, sorunun ekonomik bir sorunu olmadığını yazısında defalarca belirtmektedir⁶⁷.

Uluengin kültürel özellikleri itibarıyla ülkenin gerisinde kalan çağ dışı bir kavimin demokratik haklar talep etmesini anlamsız bulmaktadır. Ülkenin gerisinde kalmak burada Türklerin gerisinde kalmak olarak okunmalıdır. Çünkü Uluengin “Kürtler ve Modernler” başlıklı üç bölümden oluşan yazılarında olduğu gibi “Ortaçağ Katliamı” başlıklı yazısında da, modern, burjuvalaşmış vatandaşlık

66 Uluengin (2009c) s.19.

67 Uluengin (2009a) s.17.

bilincine sahip bir nüfustan adına Türk demeden söz etmektedir. Bu nüfusun Türk olduğunun herkes tarafından bilindiği varsayılmakta, Kürtlerin Türklerin ötekisi olarak ülkenin karanlık yüzü olduğu iması yapılmaktadır.

Uluengin ve Özkök'ün bıraktığı boşluklar ifade etmek istedikleriyle doludur. Bu boşluklar belli ideolojilerin görünür hale geldiği ve Kürtlere karşı beslenen inançların dillendirildiği söylemler olarak ortaya çıkmakta ve Kürt/Türk ikiliği etrafında örgütlenmektedir. Bu ikilik kendi bünyesinde birçok ikiliği barındırmaktadır.

İdeolojiler daha çok iki ya da daha fazla grubun çıkarları çatıştığında, toplumsal mücadele ve rekabet var olduğunda ve egemenlik durumlarında ortaya çıkar. Böyle bir muhalefet ünlü zamir ikilisi Biz ve Onların da örneklediği gibi, çeşitli kutuplaştırma biçimleriyle gerçekleştirilebilir. İdeolojik söylemin genel stratejisi, anlamsal karşıtlık tarafından yürütülen bir kutuplaşma şekli olan Bizim iyi şeylerimizi ve Onların kötü şeylerini vurgulamaktır⁶⁸. Birçok gösterge gibi, Türkiye'deki Kürt sorunu etrafında ortaya çıkan söylemler de Kürtler ve Türkler arasında bir mücadele alanının olduğunu göstermektedir. Bu mücadele alanı, incelenen yazılarda bir söylemsel mücadeleye dönüşmektedir. Yukarıda da aktarıldığı gibi gerek Özkök gerekse Uluengin namus cinayetlerini tanımlarken Biz(Türkler)-Onlar(Kürtler) karşıtlığını sıkça kullanmıştır. Bu karşıtlıklara verilebilecek bazı örnekler şunlardır:

Kürtler (Türklerden farklı olarak) kadın haklarına/insan haklarına ilişkin bir bilince sahip değildir

Kürtlerin töreleri (Türklerden farklı olarak) geri kalmış ve cahildir,

Kürt milliyetçiliği (Türk milliyetçiliğinden farklı olarak) feodaldır,

Türkler (Kürtlerden farklı olarak) milliyetçi-modernleştirici bir devlet ideolojisine sahiptir

Kürtler (Türklerden farklı olarak) birer kavim üyesidir.

Bu ikilikler kurulurken Kürtlerin kötü özellikleri ayrıntılı olarak tartışılmakta, her bir "Kürt"ün bu kötü özelliklere sahip olduğu varsayılmaktadır. Özetle Kürtler yapılan bu genellemeler içinde homojenleştirilmektedir. Diğer taraftan Kürtlerde olmayan iyi özelliklerin Türklerdeki varlığına dikkat çekilmektedir. Mesela Uluengin'in şu cümleleri konuyu açıklayıcı niteliktedir:

68 Van Dijk (2003) s.62-63.

...Mardin dahil günümüz Türkiye'si ekonomik açıdan ne Ortaçağ ülkesi, ne de feodal olarak tanımlanabilir. Asla! Peki nasıl oluyor da, kapitalist sistem altında dahi "kavim hukuku" hortlayabiliyor? Nasıl oluyor da, adalet sisteminin ve mahkemelerinin iyikötü ve hanidir işlediği Türkiye'de hala "kan davası" güdülebiliyor? Bunun tek bir cevabı var: İktisadi ilişkilerdeki modernleşme beyin ilişkilerini de hemencecik modernleştirmeye yetmiyor ve "Ortaçağ karanlığı" kadar sürmese bile, "ışık" a varış çok, çok zaman alıyor.⁶⁹

Bu ifadelerin tümünde Kürtlerin çağın gerisinde olduğunun altı çizilmekte, Kürtlerin karşısına çağa ayak uydurmuş, burjuvalaşmış, adalet sistemi olan bir Türkiye konulmaktadır. Kürtler modern Türkiye'ye eklenemeyen ırk olarak işaret edilmektedir. Bu çerçevede içinde Kürt kimliğinin ve Kürt sorunun yadsındığı bir söylem yeniden üretilmektedir. Bu söylem içinde Kürtlerle özdeşleştirilen töre cinayetlerinin Türkiye Cumhuriyeti ve Türkleri zor durumda bıraktığı savunulmaktadır. Bu ifadeler, kurbanın suçlandığı bir söylemin varlığına işaret etmektedir.

Van Dijk'ın da altını çizdiği üzere her tür önyargılı söylemin en tipik olanı, sözde olumsuzluğu herkesçe bilinen yadsıma ifadesinin anlamsal hareketidir; "X'e karşı değilim ama..." Buna "sözde olumsuzluk" denir çünkü diğer gruba karşı olumsuzluğu ya da ırkçılığı yadsıyan sadece ilk tümceciştir, söylemin geri kalan kısmında ise ötekiler hakkında oldukça olumsuz şeyler söyleyebilir. Böyle bir durumda yadsıma bir olumsal kendini-sunma, bir saygınlık koruma şekli olarak iş görür⁷⁰. İncelenen köşe yazılarında, hem Kürt sorununun hem de namus cinayetlerinin tanımlanmasında yadsıma ifadelerine sıklıkla başvurulmuştur.

"Kürtlerin hakkını savunurum ama onlar da kendilerine çeki düzen versinler", "Kürtlerin sorunları var ama..., bu sorunların kaynağı eğitimsizlik veya gelir düşüklüğü değil..." şeklindeki cümleleri, Kürtleri aşağılayan ifadeler takip etmektedir. Bu cümleler, Kürtlerin hak taleplerini haksızlaştıran bir söylem içinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin insan hakları ihlallerine karşıyım ama Kürtler önce kendi içlerindeki ihlallere son versinler, Kürtlerin hak taleplerini anlıyorum ama bu taleplerde bulunmaları için öncelikle modernleşmeleri gerekmektedir denmekte ve ardından da töre cinayetlerinin bir Kürt sorunu olduğu açıkça dillendirilmektedir.

Sonuç olarak kurbanı suçlayan ifadelerle durum tersine çevrilmektedir. Özkök'ün şu cümleleri konuyu açıklar niteliktedir: "Onlar haklarının ihlal edildiğini savunuyorlar ama işledikleri töre cinayetleri nedeniyle bizi (Türkleri ve Türkiye Cumhuriyetini) Avrupa karşısında küçük düşürüyorlar"⁷¹

69 Uluengin (2009c) s.19.

70 Van Dijk (2003) s.64.

71 Özkök (2006a) s.23.

Yazar, Kürtlerin kötü özelliklerini sıralarken kendi temsil ettiği grubu yüceltmektedir. Öyle ki, Kürtlerin “modernleşmeye direnen” bir halk olarak tanımlanması, Türklerin modernleştiği anlamını da içermektedir. Batıya eklenen bir Türk nüfusunun, dolayısıyla Türk devletinin karşısına geri kalmış, cahil bir Kürt nüfusu konmakta, bu yolla da Türklerin Kürtler karşısındaki üstünlüğü gösterilmek istenmektedir.

Yazar tarafından geliştirilen bu dil Hande Özkan’ın altını çizdiği gibi Kemalist aydınların Batılılaşma ve Modernleşme eksenli yerleşik söyleminin, Anadolu’nun doğudaki bölgeleri söz konusu olduğunda şarkiyatçı bir söyleme eklenildiğini gözler önüne sermektedir⁷². Zira Özkök, yazılarında doğuyu batının terimleri ve kavramları aracılığıyla tanımlamakta ve yorumlamaktadır. Batıdaki “modern” ve “uygar” Türklerin aksine doğu ve dolayısıyla Kürtler ilkel, barbar ve irrasyonel olanı temsil etmektedir. Bu yaklaşım Türkiye’nin kendi içinde sahip olduğu ve kendi Doğusuna karşı geliştirdiği oryantalist bakışı görünür hale getirmektedir.

Özkök gibi Hadi Uluengin de ırkçı olmadığını söyleyerek kurduğu cümlelerinde namus cinayetlerinin Kürtlerin kavimsel özelliklerinden kaynaklanan bir ortaçağ âdeti olduğunu söyleyerek bitirmektedir. Uluengin Kürtlere (Türklerden farklı olarak) modernleşmenin nüfuz etmediğini savunmakta, bu olayın” bireysel ve pozitif hukuk yerine kolektif ve ‘kavim hukuku’nun uygulandığı en ilkel, en anakronik ve en gaddar zihniyetin izdüşümünü yansıttığını” savunmaktadır⁷³.

Bu tanımlama içinde bölge halkı “Onlar” olarak işaretlenmekte ve Bizde (Türklerde) olan iyi özelliklerin onlarda olmadığı söylenmektedir. Gerek Uluengin gerekse Özkök, Kürtlerin hak taleplerini töre cinayetlerine bağlayarak tartışmaktadır. Yukarıda aktarılan yadsıma ifadeleri ise bu bağlamda ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Bu aşamaya kadar “töre cinayetlerinin” köşe yazılarında nasıl tanımlandığı üzerine birtakım tartışmalar yapılmıştır. Bu yazıların, namus cinayetlerinin gerçek nedenlerine ilişkin bir bilgi içermediği görülmektedir. Dahası namus cinayetleri töre cinayeti adı altında tanımlanmakta ve bölgesel bir soruna indirgenmektedir. Oysa namus cinayetleri ile kadın cinselliğinin denetimi amaçlanmaktadır ve kadın cinselliğinin denetimi, geleneksel veya modern tüm ataerkil toplumlar açısından sorun olmaya devam etmektedir.

72 Hande Özkan (2002). Türkiye’de tek parti dönemi coğrafya ve mekan anlayışları: Yatay bir dönemlendirme denemesi”, *Toplum ve Bilim*, S.94, s.158.

73 Uluengin (2009c) s.19.

Yazılı basın namus cinayetlerine ilişkin hegemonik söylemin yeniden üretilmesinde önemli işlevler üstlenmektedir. Söz konusu söylem milliyetçi ve cinsiyetçi yaklaşımlardan beslenmektedir. İncelenen köşe yazılarının bu söylemin örnekleri olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Zira incelenen köşe yazılarında kullanılan “töre cinayetleri” adlandırması, milliyetçi ve cinsiyetçi yaklaşımların bir uzantısıdır. Töre cinayetleri adlandırması etnik ayrımcılığa olduğu kadar cinsiyet ayrımcılığına da neden olmaktadır. Töre cinayetleri adlandırması ile Kürt kadınlarının maruz kaldığı namus şiddeti gibi “Batıda” yaşayan Türk kadınlarının maruz kaldığı namus temelli şiddet türleri de tartışma dışı bırakılmaktadır.

Yukarıda analize tabi tutulan köşe yazılarında da görüldüğü gibi “töre cinayetleri” adı altında tartışılan namus cinayetleri bir Kürt sorunu olarak ele alınmakta, ancak bu cinayetlerin nesnesi olan Kürt kadınlarına ilişkin bir tartışmaya girilmemektedir. Başka bir ifadeyle kadınlar sembolik düzlemde yok edilmekte⁷⁴, namus cinayetlerinin nedenleri ve sonuçları Kürt sorununa ilişkin tartışmalar içine çöktürülmektedir. Oysa yapılan araştırmalar Türkiyeli kadınların yaşamını düzenleyen namusun yol açtığı bu cinayetlerin her şeyden önce kadınların yaşama hakkını hedef aldığını göstermektedir.

Sonuç olarak köşe yazılarında namusun Kürt veya Türk kadınlarının yaşamında yarattığı terör tartışılmamaktadır. Bunun yerine bir “asıl Kürt sorunu” olarak töre cinayetleri vardır. Başka bir ifadeyle namus cinayetleri, bir mücadele alanı olarak ortaya çıkan Kürt sorununun tartışılmasında, Kürtlerin hak taleplerinin haksızlaştırılmasında kullanılan bir araçtır. “Töre cinayetleri” adlandırması temel alınarak yapılan tartışmalar, hem namus cinayetlerinin hem de Kürt sorununun gerçek nedenlerinin manipüle edilmesine yol açmaktadır.

74 Gaye Tuchman (1978). *Heart and Home: Images of Women and the Media*, New York: Oxford University Pres.

Kaynakça

- Abu-Lughod, Lila (2004). *Peçeli Duygular*, çev. Suat Ertüzün, İstanbul: Epsilon.
- Adaklı, Gülseren (2000). “Reality Show’larda Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın İmgesi”, Çelik, N. B. (der.) *Televizyon, Kadın ve Şiddet*, Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları içinde, s.23- 65.
- Akın, Yiğit (2004). “*Gürbüz ve Yavuz Evlatlar*” *Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baştürk Akça, Emel (1999). *Ulusal Söylemin İnşasında Yazılı Basın ve Kardak Krizi Örnek Olayı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Berktaş, Fatmagül (1998). “Cumhuriyet’in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, Hacımiraçoğlu, A.B. (ed.) *75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları içinde, s.1- 13.
- Bora, T. (2005). “Analar, Bacılar, Orosular: Türk Milliyetçi-Muhafazakâr Söyleminde Kadın”, Öncü, A. ve Tekelioğlu, O. (der.) *Şerif Mardin’e Armağan*, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s. 241- 281.
- Bourdieu, Pierre (1966). “The Sentiment of Honour in Kabyle Society”, Peristiany, J. G. (der.) *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*, Chicago: The University of Chicago Pres içinde, s.191- 243.
- Bruinessen, Martin (1996). “Kürt toplumu ve ulusçu akım”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi: Yüzyıl biterken*, C.13, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s. 863- 870.
- Çelenk, Sevilay (2010). “Ayrımcılık ve Medya”, Çaplı, B. ve Tuncel, H. (ed.) *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Ankara: Ferza Matbaacılık içinde, s. 221- 228.
- Çelik, Nur Betül (der.) (2000). “Televizyon Kadın ve Şiddet” Çelik, N. B.(der.) *Televizyon, Kadın ve Şiddet*, Ankara: Dünya Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları içinde, s.1- 23.
- Delaney, Carol (2001). *Tohum ve Toprak*, çev. Somuncuoğlu, S. ve Bora, A. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durakbaşı, Ayşe (1998). “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler”, Berktaş Hacımiraçoğlu, A. (ed.) *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları içinde, s.29-51.
- Düzgören, Koray (1996). “Türkiye’nin Kürt Sorunu”, *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C. 13, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s. 854 -674.
- Faraç, Mehmet (2004). *Töre Kıskaçında Kadın*, İstanbul: Güniz Yayıncılık.
- Gencil Bek, Mine ve Mutlu Binark (2000). *Medyada Kadın*, Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Güler, Ülkü (2004). “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, Dursun, Ç.

(der.) *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Kitap içinde, s. 374-385.

İlkkaracan, Pınar (2003). “Türkiye’nin Doğu Bölgelerinde Kadın Cinselliği Bağlamının İncelenmesi”, İlkkaracan, P. (der) *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, s.133- 151.

İnal, Ayşe (1997). “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar”, *A.Ü.İLEF Yıllık’94*, Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları içinde, s.135- 165.

Kandiyoti, Deniz (1997). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, çev. Aksu Bora, İstanbul: Metis Kadın Araştırmaları.

Köker, Eser (2000). “Medya Çalışmalarının Cinsel Şiddeti Yorumlama Biçimleri”, Çelik N. B.(der.) *Televizyon, Kadın ve Şiddet*, Ankara: Kitle İletişim Araştırma Vakfı KİV Yayınları içinde, s.317- 353.

Köker, Eser (2007). “Kadınların Medyadaki Hak İhlalleri İle Baş Etme Stratejileri”, Alankuş, S.(der.) *Kadın Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları içinde, s. 117- 149.

MacKinnon, A. Catharine (1990). “Sexuality, Pornography and Method: Pleasure under Patriarchy”, Sunstein, C. R. (der.) *Feminism and Political Theory*, London:The University of Chicago Press içinde, s. 207-243.

MacKinnon, A. Catharine (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, çev. Yöney, T. ve Yücesoy, S. İstanbul: Metis Yayınları.

Mora, Necla (2010). “Haber ve Haber Söylemi (2)”, <http://www.dorduncukuvvetmedya.net/dkm/print.php?sid=7874> (Erişim tarihi: 10.05.2010)

Özkan, Hande (2002). “Türkiye’de tek parti dönemi coğrafya ve mekan anlayışları: Yatay bir dönemlendirme denemesi”, *Toplum ve Bilim*, S.94, s.143- 175.

Öztan, G. Gürkan (2006). “Türkiye’de öjeni düşüncesi ve kadın”, *Toplum ve Bilim*, S.105, s.265- 281.

Pateman, Carole (1989). *The Disorder of Women; Democracy, Feminism and Political Theory*, California: Stanford University Press.

Peristiany, J. G. (1966). “Honour And Shame in a Cypriot Highland Village”, J. G. Peristiany (der.) *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*, Chicago: The University of Chicago Press içinde. s.171- 191.

Pervizat, Leyla (2005). *Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler BD Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Rivers, Julian Pitt (1966). “Honour and Social Status”, J. G. Peristiany (der.) *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*, Chicago: The University of Chicago Press içinde, s. 19- 79.

Saktanber, A.(1993). “Türkiye’de Medyada Kadın: Serbest-Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne”, Tekeli, Ş. (der.) *Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları

çinde, s.198- 210.

Sirman, Nükhet (2006). “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği”, Mojab, S. ve Abdo, N. (der.) *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde, s.43- 63.

Tanrıöver, Uğur Hülya(2007). “Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın hakları İhlalleri”, Alankuş, S. (der.) *Kadın Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları içinde, s. 149- 167.

Tezcan, Mahmut (2003). *Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri*, Ankara: Naturel Yayınları.

Tillion, Germiane (2006). *Harem ve Kuzenler*, çev. Şirin Tekeli ve Nükhet Sirman, İstanbul: Metis Yayınları.

Tuchman, Gaye (1978). *Heart and Home: Images of Women and the Media*, Oxford University Press: New York.

Van Dijk, Teun (2003). “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, Barış Çoban, vd. (der.) *Söylem ve İdeoloji*. Ankara: Su yayınları içinde, s.13- 113.

Van Dijk, Teun (2005). “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları”, çev. Mehmet Küçük, *Medya, İktidar,İdeoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları içinde, s. 271-312.

Walby, Sylvia (1990). *Theorizing Patriarchy*, Cambridge: Basil Blackwell.

Yıldız, A. Nevin (2006), “Role of Media and Nongovernmental Organizations (NGOs) in Taking Filicide for Virtue (Honor Killing) into the Agenda and Amendmant of Laws Applicable to Respective Filicides”, Yüksel, Erkan (der.). *International Symposium Communication in the Millennium, 4”th*. Eskişehir:TÜBİTAK içinde, s.124-125.

Yıldız, A. Nevin (2010). *Kadın Cinselliğinin Söylemsel İnşası ve Namus Cinayetleri: Şanlıurfa’da Namus Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ABD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Young, Iris Marion (1997). *Dilemmas of Gender, Political Philosophy, and Policy*, New Jersey: Princeton University Press.

Yuval-Davis, Nira (1998). “Gender and Nation”. Wilford, R. and. Miller, R. L. (der.) *Women, Ethnicity and Nationalism*, London:Routledge. s.23- 36.

Yuval-Davis, Nira (2003). *Cinsiyet ve Millet*, çev. A. Bektaş, İstanbul: İletişim. Yayınları.

Zeid, Ahmed Abou (1966). “Honour and Shame Among the Bedouins of Egypt”, J. G. Peristiany (der.) *Honour And Shame The Values of Mediterranean Society*, Chicago:The University of Chicago Press içinde, s.243-261.

Zoonen, L. Van(1994). *Feminist Media Studies*, London: Sage Publications.

Gazete Yazıları

Özkök, Ertuğrul, “Asıl Kürt Sorunu Bu”, *Hürriyet*, 14 Haziran 2006a, s.23.

“Kanıma Dokunan O söz”, *Hürriyet*, 15 Ağustos 2006b, s.27.

“O ‘ırkçı’ benim”, *Hürriyet*, 26 Eylül 2006c, s.25.

“Bizim mahalleye sığın Hadi’ciğim”, *Hürriyet*, 13 Mayıs 2009a, s.25.

“Kürtler üstün bir ırk mı”, *Hürriyet*, 14 Mayıs 2009b, s.25.

Uluengin, Hadi. “Ortaçağ katliamı”, *Hürriyet*, 6 Mayıs 2009a, s.17.

“Siyaseten doğru olmadan Kürtler ve Mardin” *Hürriyet*, 7 Mayıs 2009b, s.15.

“Hangi ırkçılık” *Hürriyet*, 9 Mayıs 2009c, s.19.

“Kürtler ve modernler (I)”, *Hürriyet*, 13 Mayıs 2009d, s.15.

“Kürtler ve modernler (II)”, *Hürriyet*, 14 Mayıs 2009e, s.19.

“Kürtler ve modernler (III)”, *Hürriyet*, 16 Mayıs 2009f, s.15.

“Kürtler ve modernler (son)”, *Hürriyet*, 19 Mayıs 2009g, s.17.